

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Julgeoleku- ja kaitsetehnoloogia tegevuskava“

(COM(2022) 61 final)

(2022/C 443/16)

Raportöör: **Maurizio MENSI**Kaasraportöör: **Jan PIE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 2.5.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon
Vastuvõtmine seksioonis	24.6.2022
Vastuvõtmine täiskogus	14.7.2022
Täiskogu istungjärk nr	571
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	165/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab täielikult eesmärke, mis on toodud julgeoleku ja kaitse jaoks elutähtsa tehnoloogia tegevuskavas – mis on eriti õigeaegne Venemaa kallale tungi tõttu Ukrainale –, nimelt edendada teadusuuringuid, tehnoloogiaarendust ja innovatsiooni ning vähendada ELi strateegilist sõltuvust elutähtsast tehnoloogiast ning väärtusahelatest julgeoleku ja kaitse valdkonnas.

1.2. Komitee tunneb heameelt kaugeleulatuva eesmärgi üle töötada välja kõikehõlmav lähenemisviis, mis ulatub üle tsiviil- ja militaarvaldkonna piiri ning ühendab ELi ja riikliku tasandi. See püüdlus on üheaegselt nii keeruline kui ka katsumusterohke ega saa teoks üleöö, ent seda tuleks teha väga kiiresti. Sissetung Ukrainasse on häirekell tavapärasest palju kiiremaks getusemiseks.

1.3. Komitee kutsub liikmesriike üles tagama, et nende viivitamatu reageerimine Venemaa agressioonile Ukraina vastu on kooskõlas pikaajalise tegevuskava sisu ja eesmärkidega. Lühiajalisi riiklikke kaitseinvesteeringuid tuleb Euroopa tasandil koordineerida, et vältida edasist killustumist ja dubleerimist. Kasutusvalmis (*off-the-shelf*) hanked kolmandatest riikidest ei tohi lämmatada käimasolevaid või kavandatavaid Euroopa arendusprojekte.

1.4. Komitee soovib tagada elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskusele selge juhtimise, märkimisväärsed ressursid ja tugeva institutsioonilise staatuse. Komitee tunnustab ettepanekut teha tihedat koostööd liikmesriikidega ja kutsub üles looma täiendava foorumi teabevahetuseks tööstussektoriga, kes on kõige paremini kursis tehnoloogiatega, tarneahelate ja kriitiliste sõltuvustega.

1.5. Komitee arvates tuleb tagada elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskuse tulemuste kasutamine tegevuskavades ja nende kujundamine juhtalgatusteks. Üleminekut tehnoloogia- ja tööstustsükli eri etappide vahel saab edukalt juhtida üksnes siis, kui vastutus algatuse eest ja sellega seotud kohustused on selged. Sidusust ja koosmõju ei ole vaja mitte üksnes horisontaalselt tsiviil- ja kaitsevaldkonna teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni programmide vahel, vaid ka vertikaalselt teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni programmide ning rakendusprogrammide vahel.

1.6. Komitee on seisukohal, et teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni toetamiseks ette nähtud ELi programmide ja vahendite lihtsustamine ja ühtlustamine on toetusesaajate endi huvides väga oluline.

1.7. Komitee teeb ettepaneku luua VKEde ja idufirmade jaoks veebipõhine ühtne kontaktpunkt – ELi VKEde nurgake –, mis loob võimaluse sisestada eelnevalt kindlaksmääratud andmeid ja saada vastu kohandatud teavet kõige sobivama(te) ELi programmi(de) kohta, mille kaudu on võimalik toetust saada.

3. Üldised märkused

3.1. Tegevuskavas kajastatakse täpselt arenevat tehnoloogiamaastikku, kus julgeoleku ja kaitse seisukohast elutähtsaid tehnoloogiaid tõukab üha enam tagant ärisektorite innovatsioon. Komitee tunneb heameelt komisjoni kavatsuse üle töötada välja kõikehõlmav lähenemisviis, mis ulatub üle tsiviil- ja militaarvaldkonna piiri ning ühendab ELi ja riikliku tasandi. See on siiski katsumusterohke ja keeruline ülesanne, sest eeldab praeguse lähenemisviisi täielikku ümberkujundamist. See ei toimu üleöö, aga seda tuleks teha väga kiiresti. Komitee on kindlalt veendunud, et Venemaa sissetungi Ukrainasse tuleb käsitada häirekellana ning tegutseda tavapärasest palju kiiremini.

3.2. Samal ajal rõhutab komitee, et tegevuskava on pikaajaline kava ja oluline on hoolitseda selle eest, et ei tekiks lahknevust liikmesriikide praeguste hankeotsustega, mille eesmärk on võimalikult kiiresti kõrvaldada kõige pakilisemad võimekuse puudujäägid. Komitee on kindlalt veendunud, et lühiajalised riiklikud investeeringud peavad olema Euroopa tasandil koordineeritud, et vältida edasist killustumist ja dubleerimist ning tagada, et kasutusvalmis (*off-the-shelf*) hanked kolmandatest riikidest ei kahjusta Euroopa kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi, lämmatades käimasolevaid või kavandatavaid Euroopa arendusprojekte.

3.3. Komitee on samuti seisukohal, et koosmõju edendamiseks on oluline vaadelda mitte ainult üksikuid tehnoloogiaid ja väärtusahelaid, vaid ka ökosüsteemi, millesse need väärtusahelad on integreeritud. Kõige tõenäolisemalt toimub (või algab) tehnosiire just sellise ökosüsteemi ettevõtete vahel.

3.4. ELi eesmärkide saavutamiseks nendes valdkondades on oluline pöörata tegevuskavas tähelepanu kahesuguse kasutusega tehnoloogiatele ning julgeoleku-, kaitse- ja kosmosevaldkonna koosmõjule. Samas ei ole kahesugune kasutus ja koosmõju ei eesmärk omaette ega ka piisav lahendus. Tegevuskava üldeesmärk on, et EL muutuks vastupidavaks ja suudaks end kaitsta ka suuremahuliste (hübriid- ja sõjaliste) rünnakute eest. See tähendab, et suurendada tuleb ka investeeringuid kaitse- ja julgeolekuvaldkonda ning lisada tegevuskavasse n-ö puhtakujuline kaitsetehnoloogia.

3.5. Komitee kutsub komisjoni üles hindama kriitilise sõltuvuse ning kaitsealase tehnoloogilise suveräänsuse puudumise majanduslikke ja sotsiaalseid kulusid.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Kavandatud lähenemisviisi keskmeks on elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskus. See tuvastab, jälgib ja hindab elutähtsaid tehnoloogiaid, nende võimalikku rakendamist ning nendega seotud väärtus- ja tarneahelaid ning jälgib tehnoloogialinki ning strateegiliste sõltuvuste ja haavatavuste algpõhjuseid. Komitee rõhutab, et nende ülesannete täitmiseks on vaja tagada vaatluskeskusele märkimisväärsed vahendid, tugev institutsiooniline positsioon ja selge juhtimine.

4.2. Komitee arvates on oluline mõista, kuidas vaatluskeskus luuakse ja kuidas see praktikas toimib. Oma ülesannete täitmiseks peab elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskus panema paika tehnoloogiate hindamise eesmärgid, reeglid ja kriteeriumid. Elutähtsate tehnoloogiate määratlemiseks peab vaatluskeskus looma tihedad seosed võimekusega seotud vajaduste kindlakstegemise ja kavandamise protsessidega, ning selleks, et viia võimekus tehnoloogiaga vastavusse, peab ta välja töötama sobiva taksonoomia, mis on ideaalis rakendatav kaitse-, julgeoleku- ja kosmosevaldkonnas. Siinkohal on oluline, et elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskus teeks tihedat koostööd Euroopa Kaitseagentuuri ja teistega. Kriitilise tähtsusega sõltuvuste kindlaks tegemiseks peab elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskus koguma väga põhjalikke teadmisi ja arusaamu aluseks olevatest väärtus- ja tarneahelatest.

4.3. Kavas on esitada liikmesriikidele iga kahe aasta järel salastatud aruanne. Arvestades kiiresti arenevat tehnoloogilist ja tööstuskeskkonda, seab komitee kahtluse alla aruannetevahelise pika ajavahemiku. Vaatluskeskuse kogutud teave on väga tundlik, kuna kriitiliste sõltuvuste kaardistamine on samaväärne haavatavustest teatamisega. Seega on vaja teavet nõuetekohaselt salastada ja hallata ning tagada, et selles sisalduvad seisukohad kohandatakse kiiresti muutuva strateegilise keskkonnaga.

4.4. Tegevuskavas nähakse ka ette eksperdirühma loomine koostöös liikmesriikidega elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskuse raames, et vahetada teavet salastatud keskkonnas. Komitee pooldab kindlalt ka tugeva ja püsiva seose loomist Euroopa kaitse-, julgeoleku- ja kosmosetööstusega, kes on kõige paremini kursis tarneahelate ja kriitiliste sõltuvustega. Tuleb leida asjakohased mehhanismid konfidentsiaalse teabe usaldusväärseks vahetamiseks tööstussektoriga.

4.5. Komitee arvates on elutähtsa tehnoloogia vaatluskeskuse tulemuste kasutamine tegevuskavades ja nende kujundamine juhtalgatusteks samuti väga oluline. Üleminekuid tehnoloogia- ja tööstusüksike eri etappide vahel saab edukalt juhtida üksnes siis, kui vastutus ja pädevus on selged igas etapis. Sidusust ja koosmõju ei ole seepärast vaja mitte üksnes horisontaalselt, tsiviil- ja kaitsevaldkonna teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni programmide vahel, vaid ka vertikaalselt, teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni programmide ning rakendusprogrammide vahel.

4.6. Küberturvalisuse ja küberkaitse tugevdamiseks teeb komisjon ettepaneku võtta küberkerksust käsitlevaid regulatiivseid meetmeid ning palub Euroopa standardiorganisatsioonidel töötada välja ühtlustatud küberturvalisuse ja privaatsuse nõuded. Koos liikmesriikidega tugevdab komisjon ka valmisolekut ulatuslikeks küberintsidentideks. Komitee on kindlalt veendunud, et kübervõimekust tuleks arendada mitte ainult kaitse, vaid ka ründe tähenduses.

4.7. Komitee on seisukohal, et tekstikastis 2 (lk 7 ja 8) esitatud ELi programmid ja vahendid, millega toetatakse teadusuuringuid, tehnoloogiaarendust ja innovatsiooni, on keerukad ja halvasti koordineeritud, mistõttu on toetusesaajate endi huvides vaja lihtsustamist ja ühtlustamist. Tehakse ettepanek luua VKEde ja idufirmade jaoks veebipõhine ühtne kontaktpunkt. Alustades katsetapis kaitse- ja julgeolekuvaldkonna VKEdega, võimaldaks selline ELi VKEde nurgake sisestada eelnevalt kindlaks määratud andmeid ja saada esialgne hinnang kõige sobivama(te) programmi(de) kohta, mille kaudu on võimalik saada avaliku sektori toetust ELi tasandil.

4.8. Tegevuskavas juhitakse õigustatult tähelepanu sellele, et ELil on lisaks oma teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni programmidele ja vahenditele poliitilised vahendid, mis võivad aidata vähendada strateegilist sõltuvust julgeoleku- ja kaitsektoris. Komitee arvates on need vahendid olulised, et ületada lõhe arengu ja industrialiseerimise, st teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni tulemuste turuletoomise vahel.

4.9. Suureks probleemiks on tagada ka see, et ELi liikmesriigid ostaksid Euroopa tarnijatelt, kui elutähtis tehnoloogia on välja töötatud ja osaliselt ELi avaliku sektori vahenditest rahastatud. Järjepideva ostupoliitika puudumise korral nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil peab komitee murettekitavaks, et Euroopa turgudel võib nende killustatuse ja ülemaailmses mastaabis üldise väiksuse tõttu tekkida oht, et ei suudeta saavutada kulude vähendamiseks vajalikku mastaabisäästu ega luua piisavalt tegevust, et tagada tärkavate idufirmade püsijäämine. Kokkuvõttes on Euroopa kombineeritud turg potentsiaalselt väga suur, kuid kulutused on koordineerimata ⁽⁸⁾.

Brüssel, 14. juuli 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁸⁾ USA kaitsekulutused on 750 miljardit USA dollarit aastas, Hiina vastav näitaja on 200–300 miljardit USA dollarit (allikad on väga erinevad), ent NATO (piirdudes Euroopa riikidega, v.a Ühendkuningriik ja Türgi, kuid ka Norra) kulutab kaitsele 250,7 miljardit USA dollarit aastas.